

Брухно Едуард Леонідович

старший викладач кафедри управління фізичною культурою та спортом
Запорізький національний технічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглянуті актуальні проблеми розвитку оздоровчого туризму в Україні.

Ключові слова: оздоровчо-спортивна діяльність, пішохідний туризм, форми туризму, Карпатський регіон, туристські можливості.

Туризм – явище всесвітнього масштабу. Кожен регіон будь-якої країни має свої природні, історико-культурні особливості, що обумовлюють розвиток певних видів туризму. Метою функціонування галузі туризму в Україні є створення конкурентно спроможного туристичного продукту, який можна гідно представити на світовому ринку. Для цього слід ефективно використовувати особливості регіонів, стосовно туристичних видів діяльності людини [2].

Оздоровчо-спортивна діяльність є однією з найдоступніших і наймасовіших форм рекреації. Її роль буде постійно зростати, зважаючи на об'єктивно зумовлене характером розвитку сучасного суспільства зменшення фізичної активності людей. Тому спортивний і оздоровчий туризм може вирішити цю проблему, яка дедалі загострюється.

Метою спортивних походів є спортивне вдосконалення в подоланні природних перешкод. Метою оздоровчих (рекреаційних) походів є відновлення фізичних і психічних сил людини. Оздоровчий туризм здійснюється шляхом подолання певної відстані, території, маршруту активним способом. Саме активна форма пересування на екологічно чистій

або умовно чистій території може чинити великий оздоровчий ефект. Рухаючись такою місцевістю у людини виникає відчуття задоволення, яке пов'язане з впливом помірного фізичного навантаження на організм. Це відчуття супроводжується позитивним впливом навколишнього середовища на її емоційну сферу. Людина відпочиває не лише тілом, але й душею.

За формою проведення заходів і особливостями організації туризм в Україні традиційно поділяють на організований (плановий і самодіяльний) і неорганізований [5].

Плановий туризм здійснюється на основі розповсюдження туристичних путівок. Вони надаються відповідними туристичними організаціями й установами і є певною гарантією того, що турист за сплачені гроші отримає послуги, які надаватимуть професійні інструктори, гідни, провідники за розробленими, дослідженими, неодноразово перевіреними описаними маршрутами. Це найкомфортніший вид активного відпочинку й оздоровлення, оскільки маршрути переважно проходять через туристські притулки і бази. Туристи забезпечуються всім комплексом необхідного спорядження, ночівлею, харчуванням, медичним, культурно-видовищним, анімаційним та іншим обслуговуванням. Такі походи можуть включати і подолання окремих складних ділянок за допомогою транспортних засобів. Нескладність маршрутів і повне забезпечення всім необхідним робить плановий туризм соціально доступним.

Самодіяльний туризм функціонує на основі організаційної діяльності різних громадських об'єднань (туристських клубів, секцій, товариств тощо). Проведення туристських походів забезпечується такими громадськими організаціями на базі відповідного підбору складу групи туристів, прокладання маршруту руху, забезпечення всім необхідним (від інструкторів і харчування до ночівлі і розваг). Маршрути походів

самодіяльних туристів затверджуються відповідними маршрутно-кваліфікаційними комісіями (МКК), а проходження за ними перебуває під контролем рятувальних служб і загонів МНС.

Неорганізовані походи здійснюються одним або кількома туристами на власний страх і ризик. Вони самі визначають район проходження, добирають спорядження, забезпечують себе їжею, ночівлею, розвагами, розраховуючи лише на власні сили і досвід.

За комплексом природних умов і ресурсів Україна має всі можливості для розвитку найрізноманітніших видів активного відпочинку. Особливо великі перспективи не тільки національного, а й світового масштабу має пішохідний і велосипедний туризм (Крим, Карпати, Поділля), водний (річки та озера України), спелеотуризм (Поділля і Крим), гірськолижний туризм (Карпати). Але, з огляду на сучасні геополітичні складності, провідне місце в організації спортивного та оздоровчого туризму в нашій країні певний час належатиме Карпатському регіону.

Стосовно видів туризму, перевагу, як найбільш доступний та поширений, має пішохідний туризм. Пішохідний туризм охоплює практично всю територію України. Погодні умови України дають змогу розвивати пішохідний туризм з березня до листопада. Інколи, за сприятливих погодних умов, пішохідні туристські походи можна здійснювати впродовж усього року.

Пішохідний туризм – це подорож людини за визначеною ниткою маршруту (тобто пунктами, які турист повинен пройти за попередньо складеним графіком руху) з пізнавальною, рекреаційною, спортивною та іншою метою, за визначеним маршрутом поза місцем постійного проживання. Це саме та форма відпочинку, що в найбільшій мірі дає можливість побачити всю красу Карпат і відчути всю силу профілактично-реабілітаційних можливостей гірського середовища.

В залежності від складності перешкод, що мають подолати туристи, району походу, автономності, новини, протяжності маршруту та ряду інших його показників, характерних для того або іншого виду спортивного туризму, походи розділяють на походи вихідного дня, некатегорійні та категорійні.

До 2014 року близько 80% зафіксованих організованих пішохідних походів в країні припадало на Карпати і Крим, що пов'язано з великою різноманітністю природних перешкод. За таких умов туристи не просто отримують незабутні враження і відпочивають, але вони мають можливість оволодіти всім арсеналом техніки пішохідного туризму. Ці місцевості є дуже зручними для проведення пішохідних походів, від найпростіших до III категорії складності. Зокрема, Карпати приваблюють своїми можливостями для розвитку пішохідного туризму. Розмаїття лісової рослинності на різних висотах, численні полонини з незабутніми краєвидами, бурхливі повноводні річки, гірські озера поєднуються тут з етнографічним розмаїттям і заглибленою в тисячоліття історією [1].

Одним із важливих напрямків оптимізації природокористування у Карпатському регіоні є розвиток різних видів туризму. У рамковій конвенції «Про охорону і сталий розвиток Карпат», в статті 9 сказано: «Сторони вживають заходів щодо сприяння сталому туризму в Карпатах, котрий надає переваги для місцевого населення та базується на неповторній природі, ландшафтах та культурній спадщині Карпат, та посилюють співробітництво у цьому напрямі». Для цього потрібно здійснити цілий комплекс різноманітних заходів для налагодження функціонування цього виду господарської діяльності, залежно від ландшафтних та соціокультурних особливостей кожного району Карпат і певного виду туризму. Своїх специфічних заходів потребує для становлення, зокрема, і пішохідний туризм.

Можна окреслити основні проблеми пішохідного туризму в Карпатах [2; 4]:

1) складність під'їзду громадським транспортом до місць оптимального виходу на пішохідний маршрут через недостатньо розвинуту транспортну мережу у багатьох районах;

2) занедбаність туристських стежок і відсутність маркування на більшості маршрутів;

3) невелика кількість притулків для пішохідних туристів та впорядкованих місць туристських стоянок на маршрутах;

4) відсутність єдиних простих і зрозумілих правил організації пішохідного туризму.

Щодо першої проблеми, то це насамперед стосується прокладання декількох автомагістралей та доведення до належного рівня більшості шляхів сполучення нижчого порядку.

Проблема занедбаності туристських стежок і відсутність маркування на більшості маршрутів стосується передусім тих природних районів Українських Карпат, де у минулому вони існували. Отже, перш за все для вирішення проблеми потрібно розробити спеціальну урядову програму, забезпечену належним фінансуванням, для відновлення або облаштування основних пішохідних маршрутів у всіх природних районах Українських Карпат. Це сприятиме подальшому розвитку пішохідного туризму, як важливого засобу патріотичного та екологічного виховання молоді. У другу чергу необхідно буде здійснити облаштування та маркування менш важливих маршрутів, доповнити їх вказівниками і схемами, як це зроблено у розвинутих країнах Європи.

Функціонування туристських притулків, у минулому, сприяло розвитку пішохідного туризму. У роки затяжної економічної кризи більшість з них була занедбана і зруйнована. Тому треба створювати

мережу таких осередків підтримки на маршрутах (для тих туристів, що її потребують), запозичивши досвід минулого і сучасний досвід.

Щодо правил організації пішохідного туризму, то йдеться про невідповідність реєстрації туристських груп на маршруті, відвідання прикордонних територій, природо-заповідних об'єктів різного статусу. Передусім, проблемою є незручності у можливості реєстрації груп, незрозумілих розцінок за відвідування туристичних об'єктів та користування послугами. У результаті, більшість самодіяльних груп не повідомляють контролюючі установи і рятувальні служби про вихід на маршрут та його завершення. Такі туристи часто спрощують процес організаційної підготовки (не говорячи вже про інші види підготовки туриста) та нехтують правилами безпеки при проведенні походу, що може призвести до небажаних наслідків.

Окремо існує проблема з категорюванням спортивних походів. На основі власного аналізу практичної діяльності можна констатувати, що МКК всіх рівнів інколи зараховують походи більш високою категорією, ніж фактично проведені. Особливо це характерно для походів 3-ї категорії складності, коли маршрути проходять, в основному, по стежкам. Це можна пояснити застарілими вимогами до звітування, за результатами якого здійснюється оцінювання ефективності роботи обласних федерацій спортивного туризму.

Потрібно також згадати про негативний вплив туризму на Карпати. Підчас проведення різних туристських заходів засмічуються території, а розбудова інфраструктури чинить шкоду флорі і фауні. Таким чином, втрачається природна привабливість Карпат. Докладання зусиль тільки до промислового і комерційного використання природних ресурсів регіону обмежує його туристичні можливості.

Навіть незважаючи на таку ситуацію, популярність Карпат для туризму не зменшується, а з виникненням проблем із можливістю

здійснення походів по Криму – збільшується. Врахування особливостей спортивного і оздоровчого пішохідного туризму в регіоні сприятиме підвищенню безпеки й організованості цього напрямку туристичної діяльності.

Література:

1. Гілецький Й. Р. Популярно про Українські Карпати та основні пішохідні маршрути / Гілецький Й. Р. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. – 176 с.
2. Гулич О. І. Розвиток рекреаційно-туристичного комплексу як напрямок екологоорієнтованої структурної перебудови господарства Карпатського регіону / О. І. Гулич, П. О. Самольотов // В зб.: Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми реалізації регіональної політики [Збірник наукових праць]. – Львів : ІРД НАН України, 2003. – 460 с.
3. Карпати – «зелене серце» Європи // Карпатська конвенція Український контекст. V Всеєвропейська конференція міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи». – Київ, 2003. – 52 с.
4. Кравців П. В. Проблеми регіональної модифікації концепції сталого розвитку та особливості її реалізації в гірських районах / П. В. Кравців, П. В. Самольотов // В зб.: Стратегія сталого розвитку Закарпаття: еколого-економічні та соціальні моделі. – Матер. регіональної науково-практичної конференції. – Ужгород : Патент, 2012. – С. 69–75.
5. Кудін Д. П. Туризм Карпатського регіону : [Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни]. – Івано-Франківськ : 2008. – 200 с.